

Edmund Rink

"Verständliche Philosophie : Hauptfragen", Brunon Borucki, Köln 1967 : [recenzja]

Collectanea Theologica 38/4, 202-203

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

zakres, jaki fenomenologia przypisuje określeniu „stan rzeczy”, wykazuje autorka, że *dispositio rei*, wyrażające u Tomasza jedynie „reprezentację czystą, lecz złożoną, która poprzedza sąd, nie wyczerpuje treści pojęcia stanu rzeczy w wersji fenomenologicznej. Tak ograniczone pojęcie stanu rzeczy stanowiłoby jedynie korelat sądu przedstawionego (*Urteils blasse Aufstellung*) a nie korelat sądu wydanego (*Urteil als Behauptung*), jak go chce rozumieć fenomenologia. Na odpowiednik fenomenologicznego pojęcia stanu rzeczy składa się, zdaniem autorki, w nauce Tomasza zarówno *dispositio rei* — korelat sądu przedstawionego (*propositio*) jak i *enuntiabile* — korelat wypowiedzi (*enuntiatio*) i sądu (*iudicium*). Dzięki takiemu podejściu Habbel rekonstruuje w ramach nauki Tomasza nawet w pewnym sensie szersze od fenomenologicznego pojęcie stanu rzeczy.

Szczegółowe przebadanie interesującego autorkę problemu doprowadziło ją do stwierdzenia, że podczas gdy w fenomenologii stan rzeczy jest czymś przedmiotowym poznawczo rozczłonkowanym, w ujęciu Akwinaty przedstawia się on jako pewna złożona konstrukcja.

Uchwycenie stanu rzeczy spełnia w fenomenologii funkcję poznawczą bezpośredniego „ujmowania” (*Greifen*) samego przedmiotu; u Tomasza jest to funkcja odtwarzania przedmiotu w intelekcie, połączona jednak z wnikliwszym jego poznaniem. Habbel zwraca bowiem uwagę na fakt, że samo już zapoczątkowanie procesu poznania od jawiących się nam rzeczy — element wspólny nauki tomaszowej i fenomenologii — przeniknięte jest u Tomasza większą „refleksyjnością” w tej mierze, w jakiej mimo wszystko punkt wyjścia poznania ludzkiego widzi on w człowieku, a obiektywność tego poznania wynika u niego z konstytutywnej relacji człowieka do bytu. W rezultacie uchwycenie stanu rzeczy jest — zdaniem autorki — w ujęciu Tomasza racjonalną „koleiną wiodącą”, na której poznający wnika intencjonalnie w głębię bytowości, tj. „konstytutywności” jakiejś rzeczy, a nie „chwytem” (*Griff*) przy pomocy którego „obejmuje się” (*umfasst*) przedmioty.

Choćby pojęcie stanu rzeczy nie zostało u Tomasza wypracowane z taką wyrazistością jak u fenomenologów, a problematyka jakiej dotyczy doczekała się dopiero współcześnie szczegółowego rozpracowania, monografia Habbel uwidoczniła zasadniczy walor odnośnej koncepcji Akwinaty — jej wynikający z jednolitej metafizyki, pogłębiony i zwarty charakter.

KS. EDMUND RINK, PELPLIN — LUBLIN

B. BORUCKI, *Verständliche Philosophie. Hauptfragen*, Köln 1967, Verlag Wort und Werk, s. 206.

Zamiarem Brunona Boruckiego SJ jest zapoznanie szerszych kręgów inteligencji z podstawowymi zagadnieniami filozofii. Dla jasności obrazu zrezygnował on z prezentacji historycznego procesu rozwoju poszczególnych problemów. Ujęty w systematyczną całość materiał jest — jak informuje autor — rezultatem dyskusji na tematy filozoficzne prowadzonych w gronie studentów różnych kierunków studiów. To z pewnością ułatwiło autorowi przekazanie wykładu w formie prostej i dostępnej dla czytelnika nieprzygotowanego filozoficznie.

Zasadniczym punktem odniesienia rozważań jest człowiek. Rozdział wprowadzający o charakterze teoriopoznawczym (*I. Der Mensch und sein Erkennen*) ukazuje — na tle współczesnych tendencji do relatywizowania (zwłaszcza w zakresie nauk przyrodniczych) poznania ludzkiego — człowieka jako istotę obdarzoną podstawową zdolnością poznawczego uchwycenia realnego świata.

Zewnętrzny świat rzeczy (II. *Der Mensch und die Dinge*) otwiera się w ujęciu autora jako przedmiot poznania filozoficznego przez wyraźne rozgraniczenie metod, jakimi się posługują i celów do jakich zmierzają nauki przyrodnicze i filozofia (s. 42—43). W ten sposób w rozdziale, który w całości posiada charakter filozoficzno-przyrodniczy znajdzie czytelnik krótki zarys szeroko rozumianej metafizyki (ontologii) (s. 44—51).

Obszerny (s. 42—100) i obficie korespondujący z współczesnymi osiągnięciami nauk przyrodniczych (Einstein, Heisenberg, Oparin, Planck) rozdział II spełnia jednak tylko pomocniczą rolę w stosunku do centralnego dla książki problemu człowieka.

O ile na pytanie „kim jest człowiek” odpowiedział autor w I rozdziale, że jest on przede wszystkim podmiotem poznawania świata, a w II rozdziale pokazał go w aspekcie jego wegetatywnego i sensorywnego życia, III rozdział (III. *Der Mensch Selbst*) poświęcony został analizie specyfiki człowieka, jego duchowości i jej przejawów. Przez uwypuklenie elementów świadomości duchowej, duchowości duszy, wolności woli i odpowiedzialności oraz osobowego charakteru człowieka, przedstawia autor zasadniczą różnicę jaka istnieje pomiędzy człowiekiem a całą resztą świata.

Istotny z punktu widzenia osoby ludzkiej problem jej transcendencji naprowadza naszego autora na raczej rzadko w tego typu publikacjach uwzględniane zagadnienie życia społecznego (s. 148—159). Człowiek jako osoba okazuje się również w zakresie życia społecznego najwyższą wartością, stąd nie może być nigdy znizony do roli jedynie środka, a społeczeństwo posiada w stosunku do niego charakter służebny. W rezultacie przeprowadzonych w tym rozdziale rozważań jawi się obraz człowieka — twórcy „zobiektywizowanego” świata mowy i kultury, sztuki i historii, nauki i filozofii; człowieka — jak go określa autor — „Pana świata rzeczy” — „*Der Mensch, Herr der Welt*” — jakby powiedział inny jezuita, H. P e s c h.

W ostatnim rozdziale (IV. *Der Mensch und Gott*) rozważa Borucki problematykę teologii naturalnej. Jest to filozoficzna refleksja nad religią chrześcijańską, nad możliwością znalezienia dostępnym naszemu poznaniu racji, które by ją uzasadniały. Posługując się uzyskanymi w filozoficznej analizie rzeczywistości zasadami racji dostatecznej i przyczynowości wprowadza nas autor w rzeczywistość Boga, bezpośrednio niedostępną ludzkiemu doświadczeniu.

Jak widać, książka Boruckiego daje pewną całość problematyki filozoficznej światopoglądu chrześcijańskiego. Temu całościowemu ujęciu należy między innymi zawdzięczać, że niełatwe dla mentalności człowieka cywilizacji technicznej problemy mogą okazać się bardziej przystępne. Wysiłek autora w kierunku dania „filozofii zrozumiałej” na pewno nie był daremny.

KS. EDMUND RINK, PELPLIN—LUBLIN

LADISLAUS BOROS, *Im Menschen Gott begegnen*, Mainz 1967, Matthias-Grünewald—Verlag, s. 162.

Zamierzenie autora jest następujące: ukazać w jaki sposób można odnaleźć Boga oraz dojść do niego i zarazem stać się prawdziwym człowiekiem. Odpowiedź formułuje autor zaraz na wstępie: „Znajduję łaskawego Boga, kiedy staję się naprawdę człowiekiem”. Kiedy jednak staję się prawdziwym człowiekiem? Odpowiedź autora brzmi: „Stajesz się prawdziwie człowiekiem i jednocześnie dochodzisz do Boga, gdy odnajdujesz drogę do brata”. W celu ukazania tej drogi podejmuje autor z czytelnikiem rozważania na temat ustosunkowania się z szacunkiem i należną czcią tak do drugiego